

Die Handschriften in Göttingen. 1. Universitäts-Bibliothek. (*Philologie, Literaturgeschichte, Philosophie, Jurisprudenz.*) Berlin, 1893. (*Verzeichniss der Handschriften im Preussischen Staate. I. Hannover, 1.*) 8r. X+588. 1.

A porosz vallás- és közoktatásügyi miniszter — úgy látszik Franciaország példáját követendő — elrendelte a porosz állam tulajdonát képező kéziratok összeírását, s e rendelet első eredménye az előttünk fekvő kötet. Csak elismeréssel lehet adózni a porosz kormánynak, hogy hivatalból megkönnyíteni törekszik a könyvtáraiban kutatók munkáját. Egyelőre csak az állam birtokában lévő kéziratok ilyenmű jegyzékére van ugyan kilátásunk, de tervbe van véve a magán tulajdonban lévő kéziratok katalogizálása is.

A munka felosztásáról pár szóval az előszó tájékoztat minket. E szerint Poroszország minden egyes nagyobb kézirati gyűjteményének külön katalogus van szánva, míg a kisebbek közül többet egyesítenek egy kötetben. Az egyes tartományok kézirateinak katalogusai pedig egy-egy főosztályban egyesítettek.

Jelen kötet Hann overa tartomány kéziratei jegyzékeinek sorát nyitja meg, a göttingai egyetem kézirateinak egy részét tartalmazva.

A göttingai egyetem kézirati gyűjteménye nem mutathat fel kiválóan becses vagy nagyon ritka kéziratokat, de sokoldalúságában csak kevés hasonló gyűjtemény versenyezhet vele. E sokoldalúság jellemző sajátása e gyűjteménynek s magában a könyvtár keletkezésében rejlik oka. A göttingai egyetem könyvtárának törzsét a göttingai gymnasiumé teszi, mely 1735-ben ment át az egyetem tulajdonába. De a tulajdonképeni alapját a könyvtárnak Münchhausen Adolf Gerlach vetette meg, ki 1770-ig volt az egyetem kurátora. Az ő idejébe, s folytatólag 1812-ig, esik a könyvtár gyarapodása különböző magán könyv- és kéziratgyűjtemények beolvadása által, melynek 1740 körül a Ludolf-féle «Deductio iuris-gyűjtemény, melynek becse jogi körökben általánosan ismert, 1772-ben Achenwall statisztikus hagyatéka stb.

A göttingai egyetem régi hírnevének megfelelőleg a kéziratgyűjtemény főleg jogi tartalmúakban gazdag. Különösen a német jog történetére fontos anyagot tartalmaznak e kéziratok, de e mellett főleg Hannover beltörténetét illetőleg a XVI—XVIII. századig is becses anyagot találunk. E mellett még a protestans vallás történetére és az egyes tudományok történetére vonatkozólag, különösen azon időszakra, melyben Göttinga állt a német egyetemek élén, érdekes adatokra akadunk.

Az előttünk fekvő kötet a filologiai, irodalomtörténeti, filozofiai és jogi kéziratokat tartalmazza, az utóbbiakhoz még az ú. n. «Deductiones iuris» gyűjtemény járul, mely Németország egyes tartományainak, helységekének és családjainak történetére becses adatokat szolgáltat.

Összesen 1491 kézirat rövid leírását és tartalmát adja a jelen kötet, mely számba a külön gyűjteményt tévő deductiók nincsenek befoglalva. Hazánkat érdeklő kéziratot e kötetben nem találunk, csak egyes magyarok leveleit, melyekről alább lesz szó; a jogi szak 403—418. számai az osztrák jogra vonatkozólag tartalmazznak adalékokat, különböző statutumokat stb. Ezek miniket nem igen érdekelnék. A *Historia litteraria* osztály egyik XVII. századbéli kéziratában azonban egy kétségkívül magyar névre akadunk. *Hist. lit.* 47. r. alatt Benckendorff András sziléziai származású, alkalmasint göttingai tanuló emlékkönyve van említve, melynek 42. lapján «Gabriel P. Szentsimonius, 1608» áll. Kár, hogy a származási hely nincsen kitéve, s így nem konstatalható minden kétséget kizárólag az illető származása, de a név formáját tekintve, aligha nem magyar emberrel van dolgunk.

Hist. lit. 116. alatt öt kötet különböző levelet találunk, melyeket európai tudósok intéztek a göttingai tud. társasághoz. Ezek között két latin levél Beregszászi P.-től 1802; latin levelek Berzeviczytól 1802; gr. Festetich K.-tól 1802.; Horváth B. F.-től 1790.; Lenhossék M.-tól 1805. (2 drb); gr. Teleki Sámueltól 1799. Azonkívül *Philos.* 91. a. különféle levelek, köztük magyaroktól: 4. l. Andreas Arthamos 1. Dec. 1609. ex civitate Tyrnaviensi; 7. l. Bened. Bakaynus Cassoviensis Hungarus, Witebergae 12. Cal. Nov. 1618; 10. l. Paul Benyes Serpsinus Ungarus Heidelberg. 23. Apr. (év. n. G. Remushoz intézve.); 71. l. G. Scheringer past. Hungar. A. C. (év n.); 79. l. Joh. Simonides exul, Görlitz, 1677. 2. jan. 80. l. J. Sdes (Joh. Simonides exul 1678) a magyarországi háborúkról tudósítás; 84. l. Samuel Simonides Lipsiae 1. Oct. 1694. (Nem bizonyos, hogy magyar, de a két név közti hasonlóság arra enged következtetni); 102. l. Steph. Velichinus Ungar. (G. Remushoz) Heidelberg 5. Cal. Maii 1616; 161. l. egy magyarországi Galler Ferdinand bárónál tartózkodó nevelő levele sorsáról Ritter Miklós rektorhoz; év n. *Philos.* 93. nr. 1. Arithmaeus Bálint levele 1617. 12. kal. Aug. (Magyarországból.) nr. 83. Iac. Lagus Hamburg. scholae Sempron. (in Hungaria) rector, 1649. 1. Martii. Rittershausen Miklósnak második házassága alkalmából költeményeket küld.

Megemlítem még a *Philol.* 261. számú XVIII. századbéli kéziratot, melynek tartalma: «Vocabularium continens trecenta vocabula triginta quatuor gentium, maxima ex parte Sibiricarum»; ennek 42—43. oldalán 50 különféle magyar és görög szó fordul elő.

E minden tekintetben elismerést érdemlő vállalat többi kötetit érdeklődéssel várjuk, s tartalmukkal e folyóirat olvasóit megismertetni el nem mulasztjuk.

Dr. Áldásy Antal.